

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

Федорко Іван Петрович

УДК: 658:656.2:34.012.82

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українському державному університеті залізничного транспорту Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Дикань Володимир Леонідович,
Український державний університет
залізничного транспорту, завідувач
кафедри економіки та управління
виробничим і комерційним бізнесом.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Бараш Юрій Савелійович,
Дніпропетровський національний
університет залізничного транспорту
ім. В.А. Лазаряна, завідувач кафедри
обліку, аудиту та інтелектуальної
власності;

кандидат економічних наук
Озерська Ганна Вячеславівна
Харківський національний університет
радіоелектроніки, доцент кафедри
економічної кібернетики і управління
економічною безпекою.

Захист відбудеться « 27 » листопада 2015 р. о 11-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 в Українському державному університеті залізничного транспорту за адресою: м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд. 3.501.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Українського державного університету залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд. 2.209. та на сайті Українського державного університету залізничного транспорту: <http://kart.edu.ua>.

Автореферат розісланий « 27 » жовтня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Чорнобровка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний економічний розвиток нерозривно пов'язаний з поширенням процесів глобалізації, динамічним зростанням міжнародної торгівлі й транспортних зв'язків. Зважаючи на вигідне геополітичне положення України, стратегічним вектором розвитку вітчизняного залізничного транспорту є його участь у міжнародних транспортно-комунікаційних проектах. У зв'язку з цим вирішального значення набувають питання інтеграції залізничної галузі України в Європейську транспортну систему та систему Євразійських міжнародних транспортних коридорів. Зазначені інтеграційні процеси вимагають формування транспортних послуг європейського рівня на основі модернізації інфраструктури залізничного транспорту і технології управління процесом перевезень.

Однак сучасний стан транспортного обслуговування підприємствами Укрзалізниці за технічними характеристиками колії, рухомого складу, показниками безпеки, екологічності, швидкості та іншими якісними параметрами не відповідає вимогам, які визначені в європейському транспортному законодавстві. Таке становище справ у галузі значно знижує конкурентні позиції підприємств залізничного транспорту на міжнародному й внутрішньому транспортному ринку і створює бар'єри щодо ефективної реалізації транзитного потенціалу України.

Разом з цим стрімкий розвиток науково-технічного прогресу та впровадження інновацій у всі сфери суспільного життя обумовлює підвищення вимог споживачів до транспортних послуг підприємств залізничного транспорту. Потребують кардинальних змін транспортні технології, організаційно-економічний механізм функціонування підприємств залізничного транспорту, рівень і якість сервісу, що актуалізує питання розвитку послуг на підприємствах залізничного транспорту.

Загальнотеоретичні та практичні питання розвитку послуг підприємств висвітлено у працях Г. Асселя, Д. Блекка, І. Качалова, Ф. Котлера, Н. Кучерової, М. Назарова, Н. Панкратьєва та ін.

Дослідженням поточного стану та ключових проблем розвитку послуг транспортного комплексу країни займаються такі науковці, як О. Копилова, О. Криворучко, А. Матвєєва, Д. Прейгер, О. Рябчинський, О. Собкевич, О. Харчук, В. Шинкаренко, Л. Єремєєва та ін.

Теоретико-методичні основи розвитку послуг підприємств залізничного транспорту в розрізі окремих аспектів вирішення зазначеної проблеми знайшли відображення в працях таких вчених, як Ю. Бараш, М. Данько, В. Дикань, О. Дейнека, О. Зоріна, Ю. Калабухін, Л. Калініченко, О. Кірдіна, В. Компанієць, Ю. Кулаєв, Д. Ломотько, Г. Озерська, Ю. Пашенко, Л. Позднякова, Н. Чебанова та ін.

Віддаючи належне науковій і практичній значущості праць названих учених, потребують подальшого розроблення важливі теоретичні та прикладні аспекти управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту в умовах євроінтеграції. Залишаються недостатньо опрацьованими питання, що

пов'язані з по-перше, розробленням теоретичних основ розвитку послуг на підприємствах залізничного транспорту і побудовою механізму їх розвитку; по-друге, формуванням інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг; по-третє, розкриттям та удосконаленням інструментів управління розвитку послуг залізничного транспорту. Сукупність окреслених питань зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили її логіко-структурну побудову, мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана як ініціативна, відповідно до положень таких програмних документів: Державна цільова програма реформування залізничного транспорту на 2010-2019 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2009 року № 1390; Транспортна стратегія України на період до 2020 року, затверджена Кабінетом Міністрів України розпорядженням від 20 жовтня 2010 року № 2174; Концепція Державної цільової програми впровадження на залізницях швидкісного руху пасажирських поїздів на 2005-2015 роки, затверджена Кабінетом Міністрів України розпорядженням від 31 грудня 2004 року № 979-р.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту України в умовах євроінтеграції.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність формулювання і вирішення таких завдань:

- розвинути теоретичні основи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту;
- удосконалити класифікацію транспортних послуг підприємств залізничного транспорту;
- розробити концепцію управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту, визначити принципи, об'єкт, суб'єкти, методи та інструменти управління;
- запропонувати модель інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств Укрзалізниці;
- визначити комплекс транспортно-логістичних послуг і систематизувати чинники, що впливають на їх розвиток на залізничному транспорті;
- розкрити методичний інструментарій управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту шляхом впровадження системи інновацій і формування стратегії розвитку транспортно-логістичних послуг;
- розробити організаційно-фінансовий механізм розвитку підприємств залізничного транспорту;
- удосконалити підхід до визначення якості транспортно-логістичних послуг підприємств залізничної галузі.

Об'єкт дослідження – процес управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту України в умовах євроінтеграції.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних і практичних аспектів управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту України.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети і вирішення поставлених у роботі завдань використано систему загальнонаукових методів і прийомів дослідження: *порівняння і систематизації* – при дослідженні сутнісних характеристик понять «послуга підприємств залізничного транспорту», «розвиток послуг підприємств залізничного транспорту»; *статистичного аналізу* – для групування, порівняння, оцінки та інтерпретації сучасного стану підприємств залізничного транспорту; *групування* – для розроблення класифікації послуг підприємств залізничного транспорту, виділення факторів і цілей розвитку їх послуг; *програмно-цільового* – при обґрунтуванні концепції управління розвитком послуг залізничного транспорту, розробленні стратегії розвитку транспортно-логістичних послуг підприємств Укрзалізниці; *логіко-діалектичного* – для розкриття концептуальних основ формування інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту; *графічного* – наочне подання статистичного матеріалу та схематичне зображення теоретичних і практичних положень; *абстрактно-логічного* – для узагальнення, формулювання висновків і рекомендацій.

Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, теорії управління, економічні закони, праці зарубіжних і вітчизняних вчених з питань управління розвитком, організації транспортно-логістичної діяльності. Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативні акти України, програмні документи, які регулюють діяльність залізничного транспорту України, статистичні дані Державного комітету статистики України.

Наукова новизна отриманих результатів. Найбільш важливі результати дослідження, що містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

удосконалено:

- концепцію управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту на основі системного підходу у якій, на відміну від існуючих, розкрито принципи, об'єкт, суб'єкти і методи управління. Дана концепція є теоретичним базисом для розроблення дієвих інструментів управління розвитком послуг підприємств Укрзалізниці;

- класифікацію послуг підприємств залізничного транспорту, яка, на відміну від існуючих, передбачає розподіл послуг на транспортні та позатранспортні і виділення в межах цих класифікаційних груп послуг залежно від їх споживачів – зовнішні та внутрішні послуги. Це дозволило визначитися з цілями і принципами розвитку послуг підприємств залізничного транспорту та запропонувати відповідний механізм;

- модель інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту, яка, на відміну від існуючих, поєднує інтелектуально-інформаційні процеси функціональних підсистем управління розвитком послуг підприємств галузі та забезпечує організаційну єдність всіх учасників транспортного процесу на основі формування єдиного

інформаційного простору, акумулювання знань і прогнозування потреб споживачів транспортних послуг. Це дозволило окреслити мету, властивості та завдання її формування, визначити склад підсистем і процесів, які забезпечать створення умов для якісного вдосконалення сфери послуг залізниць з організації вантажних перевезень;

- методичний інструментарій управління розвитком транспортно-логістичних послуг ПЗТ, який, на відміну від відомих, включає систему управлінських інновацій, що реалізуються на таких етапах управління розвитком послуг: формування та прийняття концепції, ініціація інституціональних змін, формування конкурентоспроможного портфеля послуг і стратегії їх розвитку. Застосування запропонованого інструментарію дозволить підвищити результативність управлінських рішень в умовах невизначеності й нестабільності бізнес-середовища;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту, які, на відміну від існуючих, доповнено авторським визначенням поняття «розвиток послуг підприємств залізничного транспорту», факторами та цілями розвитку, що дозволило розробити відповідний механізм як основу формування інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничної галузі;

- теоретичні аспекти розвитку транспортно-логістичних послуг на вітчизняних підприємствах залізничного транспорту шляхом, по-перше, визначення комплексу транспортно-логістичних послуг за такими групами: транспортування, термінальні, експедиторські, координаційні, комерційно-інформаційні й віртуально-інформаційні; по-друге, через систематизацію факторів, що впливають на розвиток транспортно-логістичних послуг на залізничному транспорті (розкрито макроекономічні, ділового середовища та внутрішні фактори). Це важлива складова обґрунтування розвитку транспортно-логістичних послуг на підприємствах залізничного транспорту;

- організаційно-фінансовий механізм розвитку послуг підприємств залізничного транспорту, який, на відміну від існуючих, включає в себе учасників інвестування та перевізного процесу, державні цільові програми, перелік потенційних приватних і державних джерел фінансування інвестиційних проектів, систему державного фінансового регулювання, що дозволяє забезпечити акумулювання необхідних обсягів інвестиційних коштів, ефективно фінансування заходів щодо досягнення стратегічних і тактичних цілей розвитку послуг підприємств залізничного транспорту;

- підхід до оцінки якості транспортно-логістичних послуг, що, на відміну від відомих, полягає в розрахунку комплексного показника рівня якості транспортно-логістичного обслуговування як середньозваженої величини, який включає прогресивні споживчі параметри транспортно-логістичного сервісу. Це дозволяє спрямувати процес управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту на максимальне задоволення потреб споживачів.

Практичне значення отриманих результатів визначається обґрунтуванням і розробленням теоретичних положень, концепції, механізмів та

інструментів управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту в умовах євроінтеграції. Самостійне практичне значення мають розробки щодо моделі інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту, організаційно-фінансовий механізм розвитку послуг підприємств Укрзалізниці та методичний інструментарій управління розвитком транспортно-логістичних послуг підприємств залізничної галузі.

Висновки і рекомендації, що містяться в дисертації, частково використано в роботі ДП «Придніпровська залізниця» (акт впровадження № 27/15-В від 16 лютого 2015 р.). Практичну цінність пропозицій автора щодо формування інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту підтверджено довідкою про впровадження від 12 березня 2015 р. Окремі теоретичні здобутки дисертаційного дослідження застосовуються у навчальному процесі Українського державного університету залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Планування діяльності підприємств на залізничному транспорті», «Стратегія транспортного забезпечення підприємства», «Стратегічне управління підприємством» та у дипломному проектуванні (довідка від 15 травня 2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати дисертаційної роботи, які виносяться на захист, здобуто особисто автором та відображено в наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи автора. Внесок автора в роботи [11, 12, 13, 16], виконані у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й отримані результати дослідження пройшли апробацію на 8 міжнародних науково-практичних і 1 науково-практичній конференції: IV Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи» (Коктебель, 2008 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми економіки и управления на железнодорожном транспорте ЭКУЖТ 2013» (Судак, 2013 р.); X Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та корпоративної логістики» (Харків, 2014 р.); XII Міжнародна наукова конференція «Проблеми економіки транспорту» (Дніпропетровськ, 2014 р.); X Международная научно-практическая конференция «Наука и технологии: шаг в будущее» (Прага, 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний менеджмент: проблеми та перспективи» (Харків, 2014 р.); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Управління функціонуванням та розвитком економічних систем в умовах глобальних перетворень» (Харків, 2014 р.); IV науково-практична конференція «Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання» (Харків, 2014 р.); XI Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародні транспортні коридори та корпоративна логістика» (Харків, 2015 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 20 наукових праць, у тому числі: 10 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у міжнародних наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 5,2 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 4,1 ум.-друк. арк.

Обсяг та структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 221 сторінку, основний текст займає 169 сторінок. Матеріали дисертації проілюстровано 27 рисунками, 14 таблицями та містять 11 додатків. Список використаних джерел налічує 240 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації та публікацій.

У *першому розділі «Теоретичні засади управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту»* окреслено проблеми розвитку послуг підприємств залізничного транспорту й обґрунтовано необхідність забезпечення їх відповідності вимогам положень європейського транспортного права; розкрито і доповнено теоретичні основи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту, у т. ч. запропоновано комплексний механізм такого управління.

Підписання і ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС обумовили необхідність гармонізації європейських стандартів і законодавства в галузі транспорту. Основними напрямками удосконалення роботи залізничного транспорту України відповідно до вимог європейського залізничного законодавства має стати створення залізниць нового типу, удосконалення обслуговування населення, впровадження ринкових відносин та об'єднання національних систем.

Вивчення проблем надання послуг підприємствами залізничного транспорту (ПЗТ), які б відповідали вимогам європейських нормативно-правових актів у галузі транспорту, дозволи їх згрупувати за такими групами факторів: а) критичний рівень зносу та низькі темпи оновлення рухомого складу; б) низький рівень розвитку транспортно-логістичної інфраструктури; в) обмеженість у застосуванні прогресивних технологій перевезень; г) складність митних процедур і прикордонного контролю та ін.

Узагальнення дослідження категорії «послуга» дозволило визначити зміст поняття «послуга підприємств залізничного транспорту» через розкриття специфіки її реалізації. Вона є благом, яке отримує внутрішній і зовнішній споживач у результаті взаємодії об'єктів і суб'єктів, що забезпечують вирішення та реалізацію сукупності завдань і заходів щодо максимального задоволення їх потреб і якісної реалізації життєвих функцій залізничного транспорту. На основі цього удосконалено класифікацію послуг ПЗТ (рис. 1) за рахунок поділу послуг на транспортні та позатранспортні і розподілу послуг у межах кожної з запропонованих класифікаційних груп за їх споживачами – на зовнішні та

внутрішні.

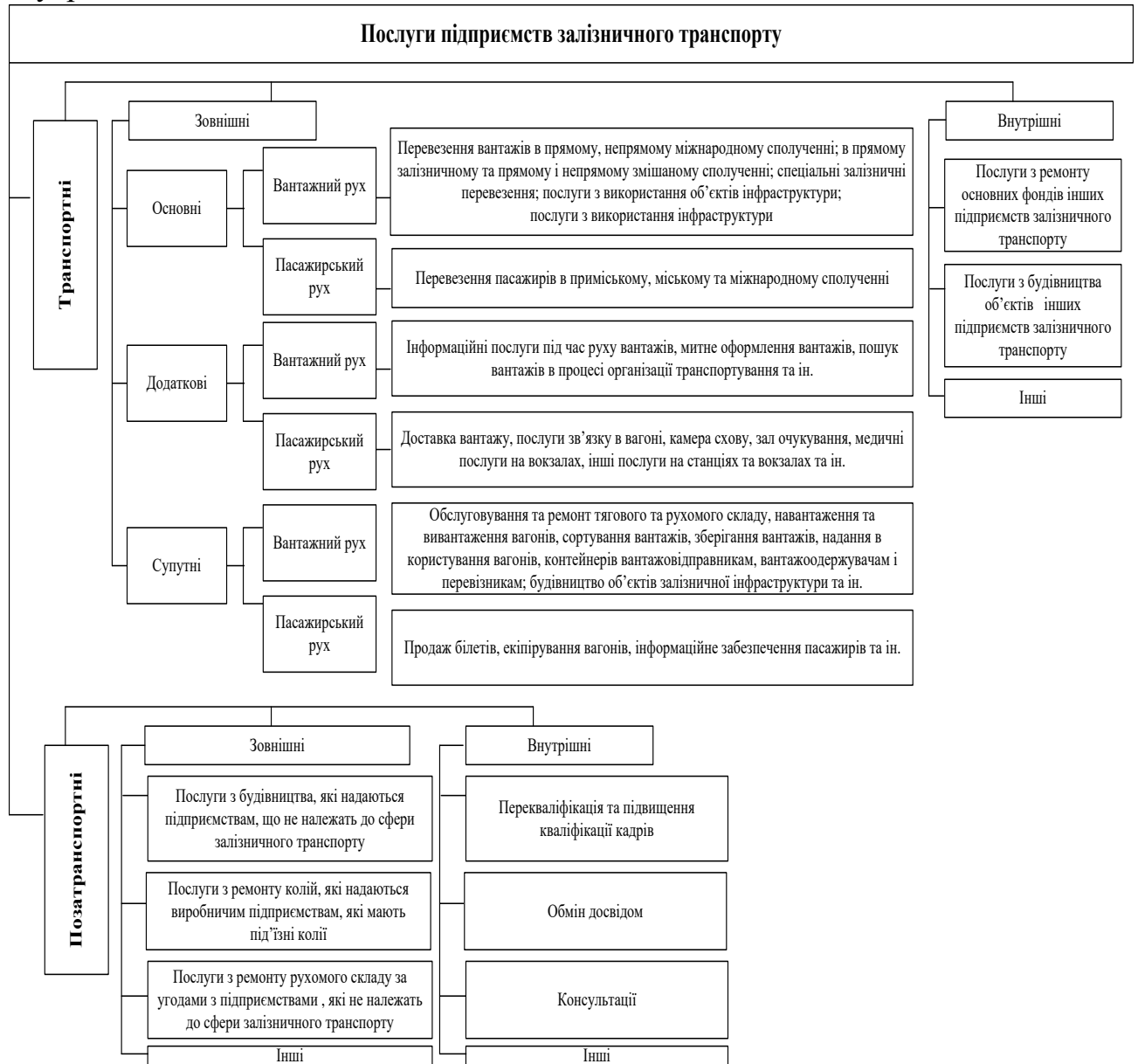

Рис. 1. Класифікація послуг ПЗТ

Врахування даної класифікації послужило основою для висвітлення змісту поняття «розвиток послуг підприємств залізничного транспорту», під яким запропоновано розуміти процес кількісних, якісних і структурних змін у послугах ПЗТ, що відповідають комплексу макро-, мікро- та індивідуальних цілей зовнішніх і внутрішніх споживачів.

Встановлено, що розвиток послуг ПЗТ обумовлюється впливом сукупності факторів, які запропоновано поділити на зовнішні та внутрішні. До складу внутрішніх віднесено виробничі, економічні, соціальні, логістичні, інтелектуально-інформаційні, організаційно-управлінські, маркетингові та кадрові фактори. Зовнішні фактори розглянуто у поєднанні таких груп, як інституційні, економічні, соціальні, науково-технічні, інтеграційні та інформаційні.

Розкрито класифікацію цілей розвитку послуг ПЗТ, які розділено на

стратегічні і тактичні цілі розвитку, запропоновано комплексний механізм розвитку послуг підприємств Укрзалізниці (рис. 2).

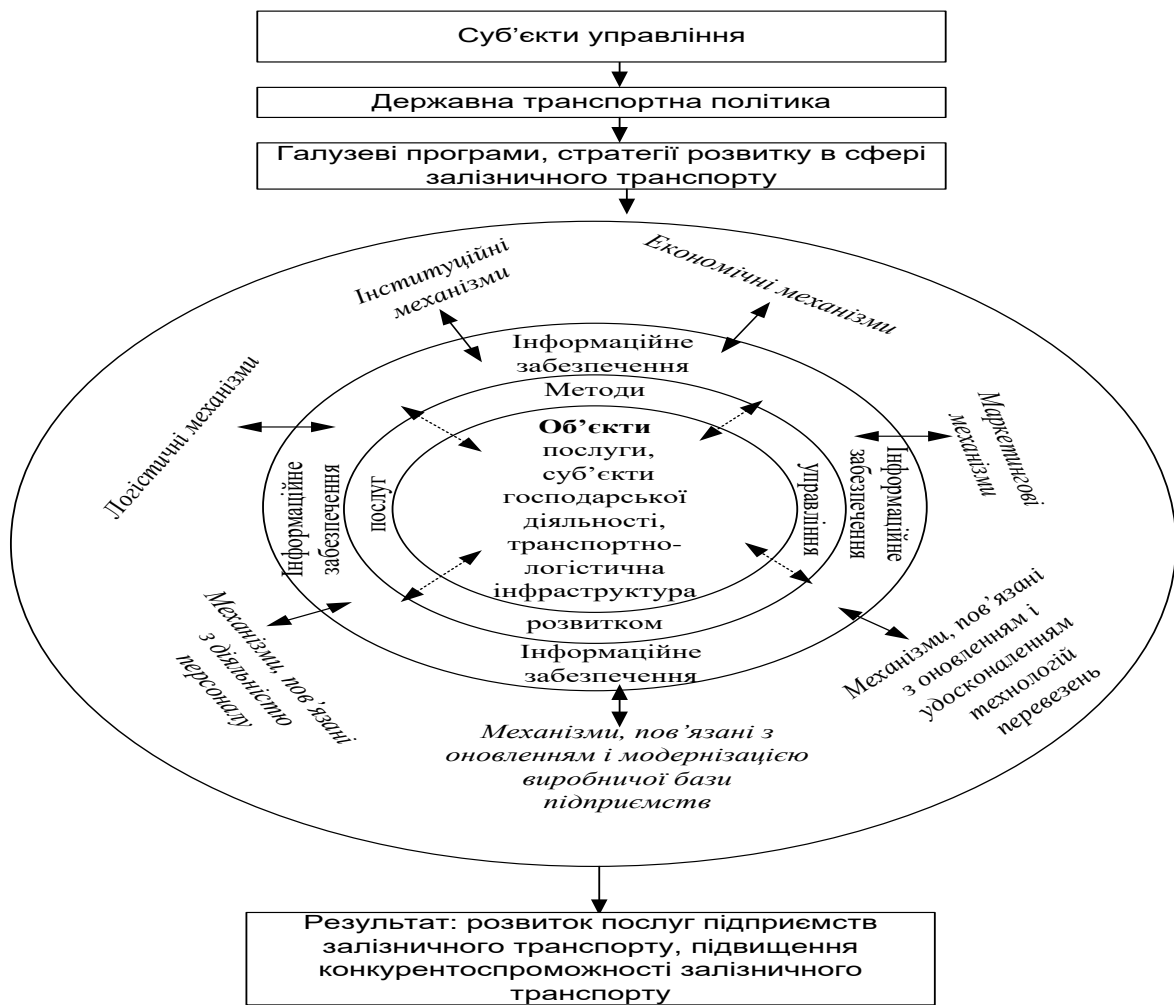

Рис. 2. Концептуальна схема комплексного механізму розвитку послуг ПЗТ

Основою забезпечення комплексності даного механізму визначено інформаційну підтримку процесів розвитку послуг, що дозволило розкрити концептуальні основи формування інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг ПЗТ.

У другому розділ *«Концепція побудови інтегрованої системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту»* розкрито зміст концепції управління розвитком послуг ПЗТ і модель інтегрованої інтелектуальної системи управління ними; розкрито аспекти розвитку транспортно-логістичних послуг на вітчизняних підприємствах залізничного транспорту та удосконалено методичний інструментарій управління розвитком транспортно-логістичних послуг підприємств Укрзалізниці.

Вивчення теоретичних положень системного підходу дозволило визначити доцільність його застосування до управління розвитком послуг ПЗТ. Відповідно до цього сформовано концепцію управління розвитком послуг ПЗТ, яка включає принципи, об'єкт, суб'єкти, методи та інструменти управління (рис. 3). Це дозволить підприємствам залізничної галузі повною мірою досягти головної

мети (забезпечення розвитку послуг залізничного транспорту) за рахунок структурування інтегрованої системи та сприятиме розробленню дієвих механізмів та інструментів управління розвитком послуг підприємств Укрзалізниці.

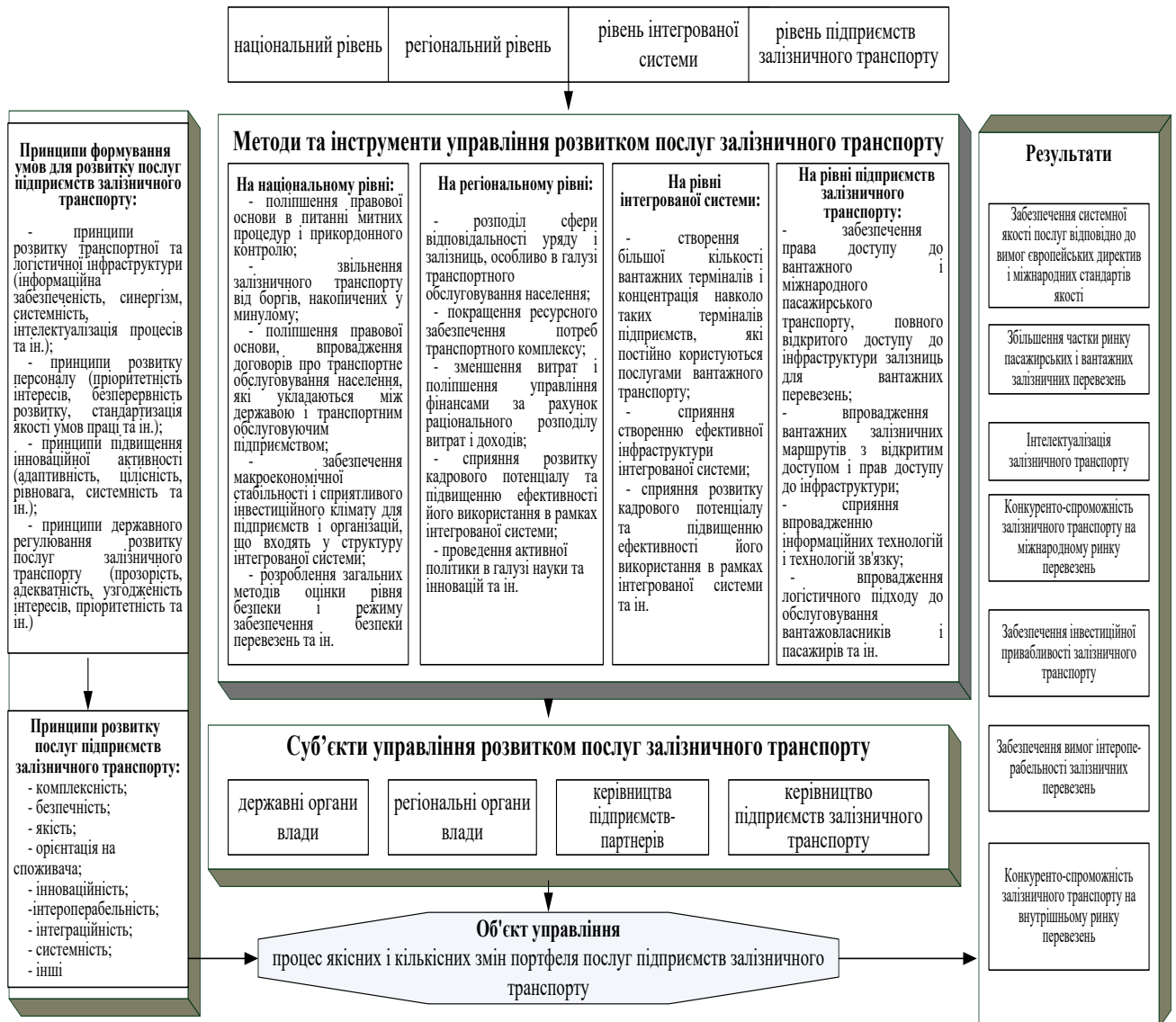

Рис. 3. Концептуальні основи управління розвитком послуг ПЗТ на основі системного підходу

Встановлено, що зростання процесів товарообігу між Європою та Азією актуалізує значущість перегляду традиційних схем з простого оперування рухомим складом у бік збільшення частки логістичних послуг на ЗТ. Відповідно до цього систематизовано фактори макросередовища, ділового та внутрішнього середовища, що обумовлюють розвиток транспортно-логістичних послуг (ТЛП) підприємств Укрзалізниці. Сформовано комплекс ТЛП ЗТ за такими групами: транспортування, термінальні, експедиторські, координаційні, комерційно-інформаційні й віртуально-інформаційні.

Визначено, що впровадження стратегічних рішень у сферу транспортної логістики на ЗТ вимагає розвитку системи управління, що в сучасних умовах забезпечується, по-перше, її інтегрованістю і, по-друге, шляхом розроблення і

впровадження управлінських інновацій.

Запропоновано впровадження системи інновацій в управління розвитком транспортних послуг, що реалізовано на прикладі розвитку транспортно-логістичного бізнесу на ПЗТ.

Визначено, що удосконалення діяльності залізничного транспорту на основі транспортно-логістичної концепції в сучасних умовах потребує суттєвих змін інституціонального, інфраструктурного, міжорганізаційного та внутрішньоорганізаційного характеру, що стало основою для формування етапів розвитку ТЛП та визначення в їх межах дієвих інноваційних управлінських рішень (рис. 4).

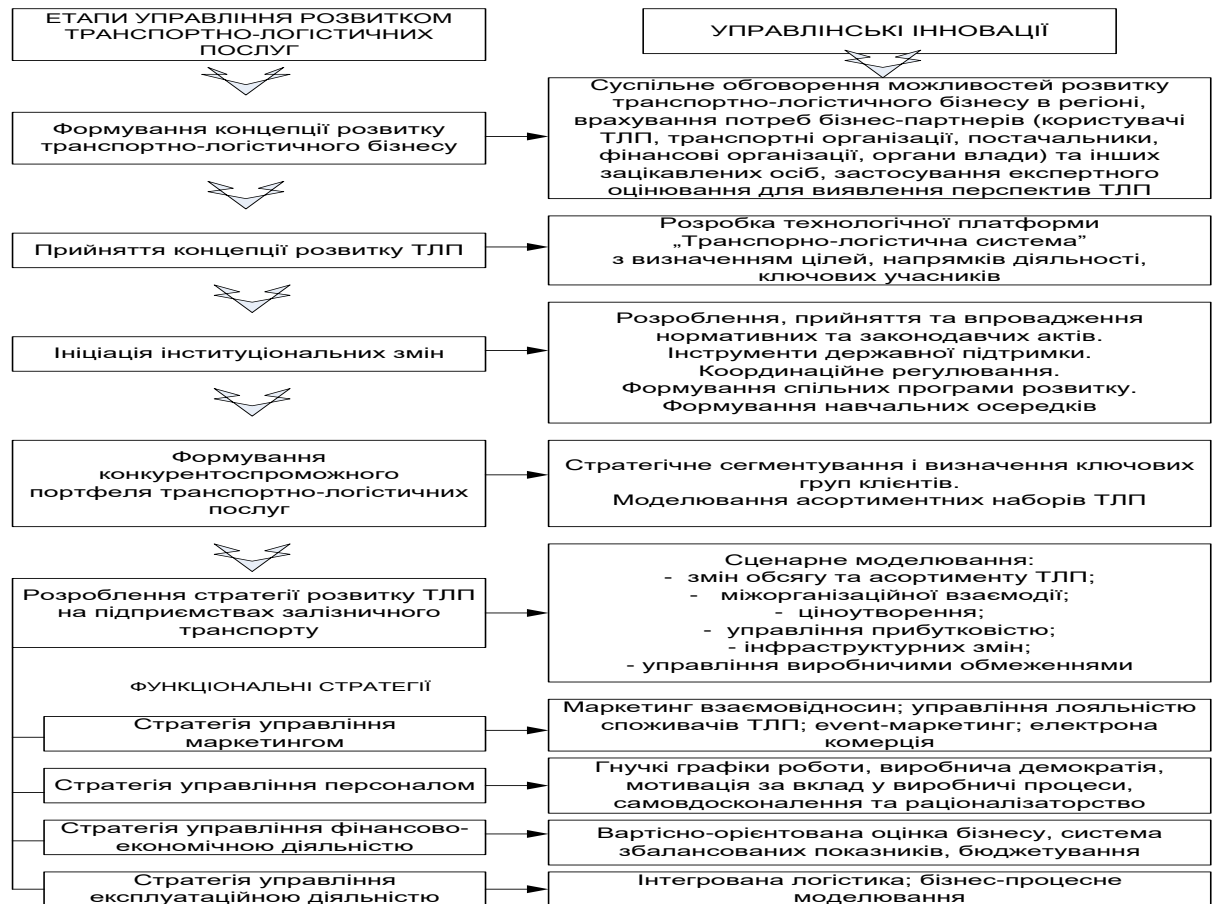

Рис. 4. Управлінські інновації в системі інтегрованого управління розвитком ТЛП

Для розроблення стратегії розвитку ТЛП запропоновано впровадження сценарного моделювання як інструменту стратегічного управління, що ґрунтується на побудові ряду моделей, з'єднаних загальним сценарієм. Кожна з моделей може відображувати одну з ситуацій, пов'язаних з минулим, сьогоднішнім або майбутнім. Між усіма моделями існує єдиний зв'язок, оскільки вони являють собою послідовність розвитку однієї початкової ситуації.

Побудова стратегії розвитку ТЛП поєднує такий ряд сценаріїв: зміна обсягу та асортименту ТЛП; міжорганізаційна взаємодія; ціноутворення; управління прибутковістю; інфраструктурних змін; управління виробничими обмеженнями. Загалом впровадження запропонованих управлінських інновацій забезпечить підвищення якості управлінських рішень, скорочення часу на прийняття

управлінських рішень, упорядкування структур систем управління, гнучкість процесу управління та скорочення втрат від нерациональних структур і необґрунтованих рішень.

Застосування інтегрованого підходу дозволило обґрунтувати доцільність формування інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг (ІСУРП ПЗТ) як основи ефективного розвитку ТЛП ПЗТ. Визначено, що об'єктивні передумови створення такої системи на залізничному транспорті формуються факторами макроекономічного, інституційного і технологічного характеру. Відповідно до цього запропоновано під ІСУРП ПЗТ розуміти сукупність підсистем, які за рахунок інтеграції інформаційних та інтелектуальних процесів, дозволяють забезпечити організаційну єдність всіх учасників транспортного процесу на основі формування єдиного інформаційного простору, акумулювання знань і прогнозування потреб споживачів транспортних послуг. Модель ІСУРП ПЗТ подано на рис. 5. Реалізація ІСУРП ПЗТ забезпечить створення умов для якісного вдосконалення сфери послуг підприємств Укрзалізниці з організації вантажних перевезень.

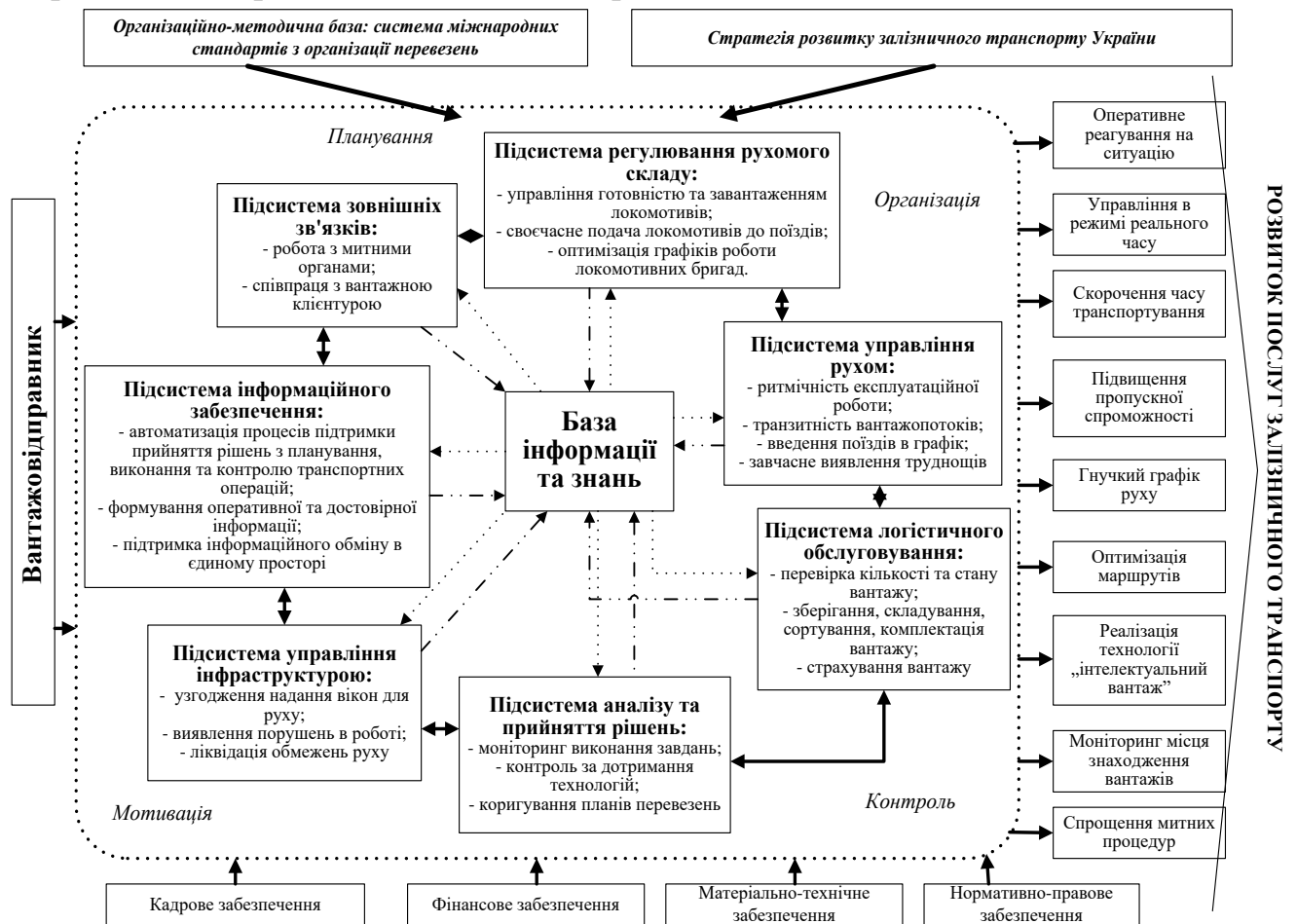

Рис. 5. Схема моделі інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг ПЗТ

У третьому розділі «Методичні та організаційно-фінансові підходи до управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту» розроблено організаційно-фінансовий механізм розвитку послуг ПЗТ на основі впровадження засад державно-приватного партнерства, виокремлено фактори

забезпечення якості ТЛП та удосконалено підхід до оцінки якості ТЛП ПЗТ.

Встановлено, що вирішальне значення для розвитку ТЛП ПЗТ мають організаційно-фінансові аспекти забезпечення їх формування.

Використання державно-приватного партнерства (ДПП) визнано ефективним інструментом інвестиційного забезпечення розвитку ТЛП ПЗТ. Це визначається системою принципів ДПП, умовами інвестування, фінансовими методами, важелями та інструментами фінансування.

Розроблено організаційно-фінансовий механізм розвитку послуг ПЗТ (рис. 6), який направлено на акумулювання інвестиційних ресурсів приватних інвесторів, учасників перевізного процесу, надання послуг, державних цільових програм і передбачає постійний моніторинг інвестиційної привабливості ПЗТ, стимулювання інвесторів, обґрунтування управлінських рішень Укрзалізниці на основі результатів фінансово-виробничої діяльності підприємств, зацікавленості інвесторів.

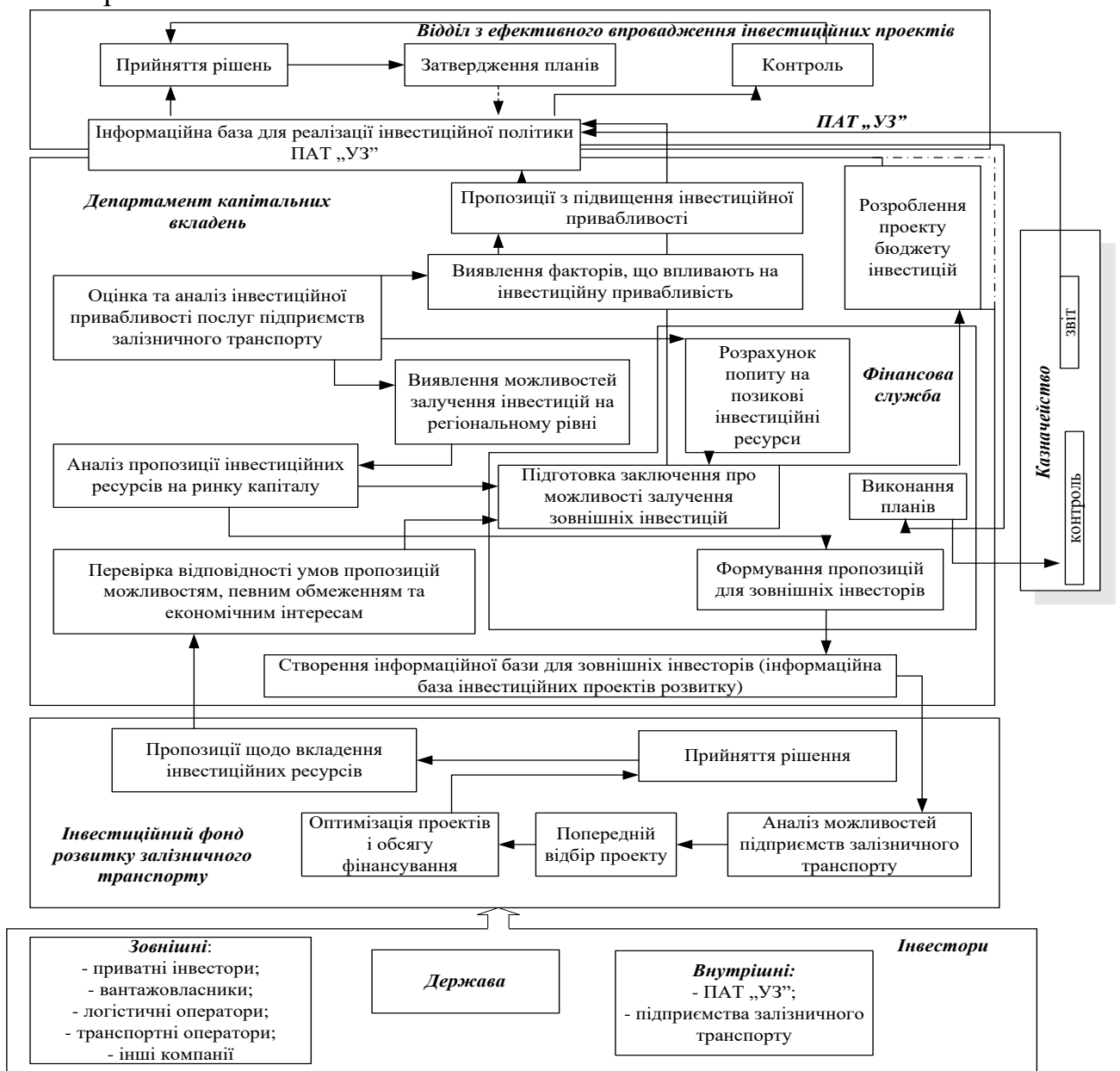

Рис. 6. Організаційна схема залучення інвестицій у розвиток послуг підприємств залізничного транспорту

Механізм розкриває схему залучення інвестицій та взаємодії Інвестиційного фонду розвитку залізничного транспорту, Департаменту капітальних вкладень, служб, встановлює послідовність заходів інвестиційної політики залізничного транспорту щодо розвитку його послуг.

Задоволення потреб споживачів у послугах ПЗТ великою мірою залежить від складу послуг, що надаються, параметрів їх надання і визначається якістю ТПЛ.

Метою управління розвитком послуг ПЗТ є забезпечення кількісних, якісних і структурних змін у послугах ПЗТ, що в сукупності сприятиме наданню підприємствами галузі вантажовідправникам комплексних інтегрованих ТПЛ світового рівня. Все це визначило пропозиції автора стосовно методичного підходу до оцінки якості ТПЛ ПЗТ, який ґрунтується на методі бальних експертних оцінок і передбачає розрахунок комплексного показника ($Kя$), що враховує повноту та доступність передпродажної інформації ($X1$); термін доставки ($X2$); збереженість вантажу ($X3$); маршрут доставки ($X4$); гнучкість тарифної політики ($X5$); інформаційне обслуговування в процесі реалізації транспортно-логістичної послуги ($X6$); супутні послуги ($X7$); транспортні засоби та спосіб транспортування ($X8$); додатковий комерційно-інформаційний сервіс ($X9$) (рис. 7).

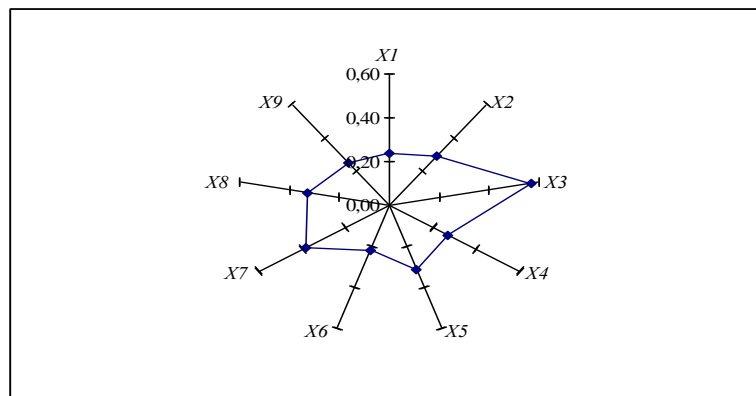

Рис. 7. Радар якості транспортно-логістичного обслуговування ПЗТ

Розроблено шкалу оцінювання та розраховано комплексний показник рівня якості транспортно-логістичного обслуговування вітчизняними ПЗТ.

$$Kя = 0,03*0,24 + 0,18*0,3 + 0,19*0,57*0,13*0,27 + 0,15*0,31 + 0,11*0,22 + 0,09*0,38 + 0,07 - 0,33 + 0,05*0,25 = 0,34.$$

Отримане значення $Kя = 0,34$ свідчить про критичний рівень якості транспортно-логістичного обслуговування підприємствами Укрзалізниці.

ВИСНОВКИ

Одержані в дисертаційному дослідженні результати в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання, пов'язане з удосконаленням теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту України в умовах

євроінтеграції.

Основні висновки дисертації полягають у такому:

1. Реалізація європейського вектора інтеграції України вимагає здійснення якісних змін у всіх сферах життя країни, у тому числі і на залізничному транспорті. Ці зміни стосуються створення залізниць нового типу, умови та результати функціонування яких відповідали б європейським стандартам і вимогам транспортного права. На сьогоднішній день залізничний транспорт функціонує недостатньо ефективно, рівень послуг його підприємств не цілком відповідає існуючим потребам вантажовідправників. За таких умов особливої актуальності набуває проблема забезпечення відповідності послуг підприємств Укрзалізниці, що і обумовило розроблення теоретичних положень з управління розвитком послуг ПЗТ.

2. Удосконалено класифікацію послуг ПЗТ за рахунок розподілу послуг підприємств Укрзалізниці на транспортні та позатранспортні і виділення в межах цих класифікаційних груп послуг залежно від їх споживачів – зовнішні і внутрішні послуги. Ця класифікація послужила основою для встановлення цілей і принципів розвитку послуг підприємств залізничної галузі, розроблення комплексного механізму розвитку послуг ПЗТ.

3. Розкрито концепцію управління розвитком послуг ПЗТ, яка за рахунок структурування інтегрованої системи забезпечить реалізацію якісних і кількісних змін у портфелі послуг підприємств Укрзалізниці. Визначено об'єкт, суб'єкти, принципи, методи та інструменти управління розвитком послуг ПЗТ.

4. Проаналізовано тенденції та динаміку змін, що обумовлюють удосконалення транспортних технологій в Україні. Зроблено висновок, що транспортно-логістичні послуги є одним зі стратегічних напрямів диверсифікації діяльності вітчизняного залізничного транспорту. Розкрито макро-, мікроекономічні фактори та фактори ділового середовища, що впливають на розвиток транспортно-логістичних послуг на вітчизняному залізничному транспорті. Обґрунтовано значущість створення мультимодальних термінально-логістичних центрів і актуальність сумісних державно-приватних заходів розвитку потенціалу транспортно-логістичної системи. Визначено види транспортно-логістичних послуг за такими групами: транспортування, термінальні, експедиторські, координаційні, комерційно-інформаційні й віртуально-інформаційні.

5. Доведено, що реалізація інтегрованого управління розвитком транспортних послуг потребує впровадження управлінських інновацій, під якими запропоновано розуміти новітні методи і технології в системі управління, що обумовлюють еволюційні зміни в процесах управління, які забезпечують його результативність і досягнення поставлених цілей при врахуванні мінливості підприємницького середовища. Розроблено методичний інструментарій управління розвитком транспортно-логістичних послуг, який включає систему управлінських інновацій, що реалізуються на таких етапах управління розвитком послуг: формування та прийняття концепції, ініціація інституціональних змін, формування конкурентоспроможного портфеля послуг та стратегії їх розвитку.

Впровадження управлінських інновацій дозволяє підвищити результативність управлінських рішень в умовах невизначеності й нестабільності.

6. Обґрунтовано необхідність удосконалення існуючої системи інформаційного забезпечення транспортного процесу, яка має базуватися на створенні інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту. Встановлено її мету і склад підсистем, визначено основні властивості функціонування та представлено етапи формування. Окреслено функціональні модулі інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту і визначено її організаційну і економічну роль у створенні умов для розвитку послуг підприємств залізничного транспорту.

7. Розроблено організаційно-фінансовий механізм розвитку послуг підприємств залізничного транспорту, в основу якого покладено державно-приватне партнерство. Визначено принципи державно-приватного партнерства, умови, інструменти інвестування, що дозволило запропонувати організаційну схему залучення інвестиційних коштів учасників перевізного процесу, логістичних операторів, транспортних компаній, цільових програм, потенційних приватних і державних джерел фінансування, яка дає можливість акумулювання інвестиційних ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційних проектів, направлених на досягнення стратегічних тактичних цілей розвитку послуг ПЗТ.

8. Удосконалено підхід до оцінки якості транспортно-логістичних послуг, що ґрунтується на методі бальних експертних оцінок і передбачає розрахунок комплексного показника рівня якості транспортно-логістичного обслуговування як середньозваженої величини, яка враховує прогресивні споживчі параметри транспортно-логістичного сервісу. Розроблено шкалу оцінювання та розраховано комплексний показник рівня якості транспортно-логістичного обслуговування вітчизняними ПЗТ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

– *наукові праці у вітчизняних фахових виданнях та у виданнях інших держав:*

1. Федорко І. П. Стратегічне управління якістю транспортних послуг залізниць / І. П. Федорко // Вісн. економіки трансп. і пром-сті : зб. наук.-практ. статей / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. – Харків, 2014. – № 45. – С. 212 – 216.

2. Федорко І. П. Стратегические направления развития логистических услуг железнодорожного транспорта Украины / И. П. Федорко // Вісн. економіки трансп. і пром-сті : зб. наук.-практ. статей / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. – Харків, 2014. – № 46. – С. 255– 259.

3. Федорко І. П. Впровадження логістичних принципів в процес надання транспортних послуг залізничним транспортом / І. П. Федорко // Вісн. економіки трансп. і пром-сті: зб. наук.-практ. статей / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. – Харків, 2014. – № 47. – С. 57– 61.

4. Федорко І. П. Фактори та цілі розвитку послуг залізничного транспорту України / І. П. Федорко // Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. –

Сер. «Економічні науки». – Херсон, 2014. – № 8. – С. 73 – 77.

5. Федорко І. П. Управлінські інновації в системі інтегрованого управління розвитком транспортно-логістичних послуг / І. П. Федорко // Науковий огляд : наук. журн. — 2014. — № 9 (10). — С. 73 – 79.

6. Федорко І. П. Концептуальні засади формування інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту / І. П. Федорко // Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. Сер. «Економічні науки». – Херсон, 2014. – № 9. – С. 130 – 134.

7. Федорко І. П. Організаційно-фінансовий механізм розвитку послуг підприємств залізничного транспорту на основі державно-приватного партнерства / І. П. Федорко // Вісн. економіки трансп. і пром-сті: зб. наук.-практ. статей / Укр. держ. акад. залізнич. трансп. – Харків, 2014. – № 48. – С. 165 – 171.

8. Федорко И. П. Формирование концепции управления развитием услуг предприятий железнодорожного транспорта на основе системного подхода / И. П. Федорко // Современный научный вестник: науч.-теор. и практ. журнал. Сер. «Экономические науки. Государственное управление». – 2015. — № 1 (248). — С. 31 – 35.

9. Федорко І. П. Європейські орієнтири забезпечення якості транспортно-логістичних послуг / І. П. Федорко // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: зб. наук. праць. – Одеса, 2015. – № 1 (50). – С. 49 – 62.

10. Федорко І. П. Удосконалення методичного підходу до оцінювання якості транспортно-логістичних послуг підприємств залізничного транспорту [Електронний ресурс] / І. П. Федорко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 3. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/pro-zhurnal>.

- **наукові праці в інших наукових виданнях:**

11. Федорко І. П. Перспективи удосконалення підходів до оцінки ефективності експлуатаційної діяльності залізниць / О. В. Розсоха, І. П. Федорко // Зб. наук. праць Укр. держ. акад. залізнич. трансп. – Харків, 2013. – Вип. 137. – С. 67 – 72. *(Особистий внесок автора: розкрито теоретичні підходи до оцінки ефективності експлуатаційної діяльності залізниць.)*

- **публікації за матеріалами конференцій:**

12. Федорко І. П. Удосконалення роботи прикордонних залізничних переходів при зміні ширини колії / Д. В. Ломотько, А. Л. Обухова, І. П. Федорко // Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (2 – 7 червня 2008 р., Коктебель). — Харків, 2008. – С. 10. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано необхідність впровадження на прикордонних станціях автоматизованого переходу рухомого складу при зміні ширини колії.)*

13. Федорко І. П. Удосконалення структури інформаційно-керуючої системи місцевою роботою на залізничному транспорті / Д. В. Ломотько, І. П. Федорко, Д. В. Каньовська // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте: материалы VIII Междунар. науч.-практ. конф. (8-11 октября 2013 р., Судак, АР Крым). — Киев, 2013. – С. 312 – 313. *(Особистий внесок автора:*

розроблено заходи щодо удосконалення діючих інформаційних систем на залізничному транспорті.)

14. Федорко І. П. Тенденції розвитку залізничного транспорту України / І. П. Федорко // Наука и технологии: шаг в будущее: материалы X Междунар. науч.-практ. конф. (27 февраля – 5 марта 2014 г., Прага). – Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o., 2014. – Dil 10. Ekonomické vedy. Administrativa. – P. 41– 43.

15. Федорко І. П. Маркетингова стратегія просування транспортних послуг / І. П. Федорко // Сучасний менеджмент : проблеми та перспективи: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (18 березня 2014 р., Харків). – Харків, 2014. – С. 188 – 189.

16. Федорко І. П. Розвиток вітчизняного ринку транспортних послуг / Н. В. Якименко, І. П. Федорко // Проблеми економіки транспорту: тези доп. XII Міжнар. наук. конф. (24 – 25 квітня 2014 р., Дніпропетровськ). - Дніпропетровськ, 2014. – С. 138. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано напрямки розвитку послуг підприємств залізничного транспорту.)*

17. Федорко І. П. Управление транспортными системами на основе логистических процессов / И. П. Федорко // Проблеми міжнародних транспортних коридорів та корпоративної логістики: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (5 - 7 червня 2014 р., Харків). – Харків, 2014. – С. 34 – 35.

18. Федорко І. П. Інструменти регулювання ринку транспортних послуг / І. П. Федорко // Управління функціонуванням та розвитком економічних систем в умовах глобальних перетворень: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (22 - 25 жовтня 2014 р., Харків). — Харків, 2014. – С. 202-204.

19. Федорко І. П. Управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту з метою забезпечення їх конкурентоспроможності / І. П. Федорко // Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання: тези доп. IV наук.-практ. конф. Національної академії національної гвардії України (27 листопада 2014 р., Харків). — Харків, 2014. – С. 105 – 107.

20. Федорко І. П. Необходимость и условия развития транзитных перевозок в Украине / И. П. Федорко // Міжнародні транспортні коридори та корпоративна логістика: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (11 - 13 червня 2015 р., Харків). — Харків, 2015. – С. 39 – 40.

АНОТАЦІЯ

Федорко І.П. Управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту в умовах євроінтеграції. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Український державний університет залізничного транспорту Міністерства освіти і науки України, Харків, 2015.

Дисертацію присвячено удосконаленню теоретичних положень і розробленню практичних рекомендацій щодо управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту в умовах євроінтеграції.

У дисертації розвинено теоретичні засади управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту за рахунок розкриття сутності понять «послуга підприємств залізничного транспорту», «розвиток послуг підприємств залізничного транспорту»; удосконалено класифікацію послуг ПЗТ, виділено зовнішні та внутрішні їх фактори; представлено цілі розвитку послуг підприємств Укрзалізниці та запропоновано комплексний механізм розвитку послуг ПЗТ. Сформульовано концепцію управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту; поглиблено теоретичні аспекти розвитку транспортно-логістичних послуг на вітчизняних ПЗТ; удосконалено методичний інструментарій управління розвитком транспортно-логістичних послуг; розроблено модель інтегрованої інтелектуальної системи управління розвитком послуг підприємств залізничного транспорту. Удосконалено організаційно-фінансовий механізм розвитку послуг ПЗТ, в основу якого покладено державно-приватне партнерство та методичний підхід до оцінки якості транспортно-логістичних послуг ПЗТ.

Ключові слова: послуга, розвиток, управління, концепція, модель, управлінські інновації, методичний інструментарій, якість, організаційно-фінансовий механізм, підприємства залізничного транспорту.

АННОТАЦІЯ

Федорко І.П. Управление развитием услуг предприятий железнодорожного транспорта в условиях евроинтеграции. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Украинский государственный университет железнодорожного транспорта Министерства образования и науки Украины, Харьков, 2015.

Диссертация посвящена усовершенствованию теоретических положений и разработке практических рекомендаций относительно управления развитием услуг предприятий железнодорожного транспорта в условиях евроинтеграции.

Определены проблемы развития услуг предприятий железнодорожного транспорта (ПЖТ) и обоснована необходимость обеспечения их соответствия требованиям положений европейского транспортного права в условиях евроинтеграции страны. Раскрыто содержание категорий «услуга предприятий железнодорожного транспорта» и «развитие услуг предприятий железнодорожного транспорта», под последним предложено понимать процесс количественных, качественных и структурных изменений в услугах ПЖТ, которые соответствуют комплексу макро-, микро- и индивидуальных целей внешних и внутренних потребителей. Усовершенствована классификация услуг ПЖТ путем их разделения на транспортные и внутранспортные, а также выделения в этих группах услуг в зависимости от их потребителей. Систематизированы факторы развития услуг ПЖТ, которые предложено разделить на внешние и внутренние. Разработана классификацию целей развития услуг ПЖТ и сформировано их комплексный механизм, который имеет несколько уровней реализации и включает

совокупность механизмов, способных влиять на объект управления (услугу), субъекты хозяйственной деятельности и транспортно-логистическую инфраструктуру.

Сформулирована концепция управления развитием услуг ПЖТ, которая является теоретическим базисом для разработки действенных механизмов управления развитием услуг предприятий железнодорожной отрасли. Раскрыты принципы, объект, субъекты, методы и инструменты управления развитием услуг ПЖТ.

Тенденции и динамика изменений в сфере транспортировки и товародвижения обуславливают развитие в Украине транспортно-логистических услуг как одного из стратегических направлений диверсификации деятельности железнодорожного транспорта. Раскрыты факторы макро-, микроэкономические и факторы деловой среды, влияющие на развитие транспортно-логистических услуг на отечественном железнодорожном транспорте. Обоснована значимость создания мультимодальных терминально-логистических центров и актуальность совместных государственно-частных мероприятий развития потенциала транспортно-логистической системы. Определены виды транспортно-логистических услуг по следующим группам: транспортировка, терминальные, экспедиторские, координационные, коммерческо-информационные и виртуально-информационные.

Реализация интегрированного управления развитием транспортных услуг нуждается во внедрении управленческих инноваций, под которыми предложено понимать новейшие методы и технологии в системе управления, что обуславливают эволюционные изменения в процессах управления, которые обеспечивают его результативность и достижение поставленных целей при учете изменчивости предпринимательской среды. Разработан методический инструментарий управления развитием транспортно-логистических услуг, который включает систему управленческих инноваций, что реализуются на следующих этапах разработки услуг: формирование и принятие концепции, инициация институциональных изменений, формирование конкурентоспособного портфеля услуг и стратегии их развития. Внедрение управленческих инноваций позволяет повысить результативность управленческих решений в условиях неопределенности и нестабильности.

Применение интегрированного подхода к управлению развитием услуг позволило обосновать необходимость формирования интегрированной интеллектуальной системы управления развитием услуг ПЖТ, которая позволит обеспечить организационное единство всех участников транспортного процесса путем создания единого информационного пространства, аккумуляции знаний и прогнозирования потребностей потребителей транспортных услуг. Раскрыты цель, свойства и задачи ее формирования, сформирован состав подсистем и процессов, которые обеспечат создание условий для качественного совершенствования услуг железных дорог по организации грузовых перевозок.

Усовершенствован организационно-финансовый механизм развития услуг ПЖТ, в основе которого лежит государственно-частное партнерство (ГЧП). Определены принципы ГЧП, условия, инструменты инвестирования, что

позволило предложить организационную схему привлечения инвестиционных средств, которая позволяет аккумулировать инвестиционные ресурсы, необходимые для реализации инвестиционных проектов, направленных на достижение стратегических и тактических целей развития услуг ПЖТ.

Определено, что параметры качества транспортно-логистических услуг различаются по видам перевозок, а качество зависит от ряда факторов, влияющих на качество как непосредственно выполнения перевозок, так и на качество транспортно-экспедиционного и логистического обслуживания в сети терминально-складских комплексов (ТСК). В соответствии с этим выделены факторы качества транспортно-логистических услуг в части непосредственно перевозок, в части транспортно-экспедиторского и логистического обслуживания и факторы качества работы с транзитными грузами, а также по показателям качества предоставления дополнительных услуг.

Усовершенствован методический подход к оценке качества транспортно-логистических услуг ПЖТ, который базируется на методе балльных экспертных оценок и предусматривает расчет комплексного показателя качества.

Ключевые слова: услуга, развитие, управление, концепция, модель, управленческие инновации, методический инструментарий, качество, организационно-финансовый механизм, предприятия железнодорожного транспорта.

ABSTRACT

Fedorko I.P. Managing the development of rail transport services in terms of European integration. - Manuscript copyright.

Dissertation for the candidate of economics degree, major 08.00.04 – economics and management (by economic activity). - Ukrainian State University of Railway Transport of Ministry of education and science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The thesis is devoted to the improvement of theoretical positions and develops practical recommendations for the management of the development of rail transport services in terms of European integration.

The thesis developed theoretical principles of management of the development of rail transport services by disclosure of the concepts of "service of railway undertakings", "development of rail transport services"; Classification of service PZT, highlighted their internal and external factors; presented the objectives of Railways services companies and complex mechanism of PZT services. The concept of development management services to railway undertakings; depth theoretical aspects of transportation and logistics services in domestic PZT by definition complex transport and logistics and systematize the factors that influence their development at RT; Methodical management tools to the transport and logistics; a model of integrated management of intellectual development of rail transport services. Organizational and financial mechanism of PZT services which is based on public-private partnerships; methodical approach to assessing the quality of transport and logistics services PZT.

Key words: service, development, management, concept, model, management innovation, methodological tools, quality, organizational and financial mechanism, enterprises of railway transport.

Федорко Іван Петрович

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Надруковано згідно з авторським оригіналом

Відповідальний за випуск

Н.Є. Каличева

Підписано до друку 21 жовтня 2015 р.
Формат паперу 60x84 1/16. Друк різнограф.
Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. Наклад 100 прим.
Зам. № 503. Безкоштовно.

Видавництво УкрДУЗТ.
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 2874 від 12.06.2007 р.
61050, Харків, майдан Фейєрбаха, 7
Друкарня УкрДАЗТу, 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7